

تأمین پایدار و متنوع انرژی، از ارکان اصلی توسعه اقتصادی و امنیت ملی هر کشور محسوب می‌شود.

در دنیای امروز که چالش‌های زیست‌محیطی و نوسانات قیمت سوخت‌های فسیلی رو به افزایش است انرژی‌های پاک و پایدار نظیر انرژی هسته‌ای، بیش از پیش مورد توجه قرار گرفته است.

ایران، به عنوان یکی از معدود کشورهای جهان که به فناوری تولید برق هسته‌ای دست یافته است پتانسیل قابل توجهی برای توسعه این منبع انرژی استراتژیک دارد.

براساس گزارش «مؤسسه انرژی»، تولید برق هسته‌ای در ایران طی سال ۲۰۲۴ میلادی، رشد چشمگیر ۱۰ درصدی را تجربه کرده است. این میزان تولید از ۶۶ تراوات ساعت در سال ۲۰۲۳ به هفت و سه دهم تراوات ساعت در سال ۲۰۲۴ افزایش یافته است. این رشد قابل ملاحظه، نشان‌دهنده توانایی‌ها و پیشرفت‌های کشور در بهره‌برداری از نیروگاه‌های هسته‌ای موجود است و حاکی از پتانسیل‌های نهفته در این حوزه می‌باشد. موفقیت ایران در تولید برق هسته‌ای، زمانی برجسته‌تر می‌شود که بدانیم تنها ۳۱ کشور در جهان، از جمله ایران، در سال ۲۰۲۴ به این فناوری دسترسی داشته‌اند. این موضوع، جایگاه ایران را در میان معدود کشورهای دارای تکنولوژی پیشرفته هسته‌ای تثبیت می‌کند. در این سال، ایران در رتبه ۲۹ جهان از نظر میزان تولید برق هسته‌ای قرار گرفته و حتی توانسته است از کشورهایی نظیر هلند و اسلونی پیشی بگیرد.

سهم ناچیز ایران از برق هسته‌ای

با این حال، علی‌رغم این رشد و جایگاه ویژه، سهم ایران از کل برق هسته‌ای تولیدی در جهان همچنان بسیار ناچیز است. کل برق هسته‌ای تولید شده در جهان طی سال ۲۰۲۴ برابر با ۲۸۱۷ تراوات ساعت بوده است که نسبت به سال قبل از آن دو و شش‌دهم درصد رشد داشته است. در مقایسه با این رقم جهانی، سهم ایران از کل برق هسته‌ای جهان

چنگ، اقتصاد را به میدان نبردی بی‌رحم می‌کشد؛ جایی که هر تصمیم بزرگ‌نگام می‌تواند منجر به فروپاشی ساختاری، آشفتگی اجتماعی و کمبود کالاهای حیاتی شود. این شرایط ویژه نیازمند چارچوبی است که ضمن حفظ انعطاف‌پذیری در برابر شوک‌ها، قابلیت واکنش به تهدیدات جدید و بازسازی سریع پس از بحران را فراهم آورد. در این یادداشت، سیاست‌های متفاوت اقتصادی در چهار لایه اصلی بررسی می‌شود: ثبات کلان اقتصادی، مقاومت صنعتی و زنجیره تأمین، استحکام سیستم مالی و سازگاری اجتماعی- اقتصادی. این چهار رکن را اجزای مرحله‌ای شامل «آمادگی پیش از بحران»، «واکنش در آغاز بحران»، «مدیریت بحران» و «بازسازی و سازگاری پسابحران» می‌توانند اقتصاد ملی را در برابر فوایع جنگی بیمه کنند.

ثبات کلان اقتصادی؛ ستون فقرات مقاومت

نگهداری ثبات مالی و پولی اولویت نخست است. دولت باید از زمان صلح ظرفیت بودجه اضطراری را تأمین کند تا در آغاز نبرد بی‌نیاز از تصمیمات شتاب‌زده باشد. در سیستم مالی منطقی، ایجاد صندوق ذخیره دولتی، تخصیص درصد ثابتی از تولید ناخالص داخلی به مخارج دفاعی و اجتماعی و انتشار اوراق قرضه جنگی به عنوان اهرم‌های اصلی تعریف می‌شوند. بودجه‌های متحرک اجازه می‌دهد هزینه‌های دفاعی و کمک معیشتی به صورت خودکار و بدون نیاز به تصویب مجدد بر هزینه در شرایط اضطرار افزایش یابند، ضمن آنکه نرخ مالیات بر درآمدهای بالا یا سودهای غیرمنظره می‌تواند موقتاً به نفع تأمین منابع جنگی بالا رود.

سیاست پولی در سه محور دنبال می‌شود: اول تریق «بانسپالی کنترل‌شده» نقدینگی برای تضمین دسترسی بنگاه‌ها و خانوارها به اعتبار، دوم تعیین نرخ بهره پویا که در کوتاه‌مدت هزینه استقراض دولت را کاهش داده و در بلندمدت با افزایش آن تورم را مهار می‌کند و سوم افزایش حداقل ذخیره قانونی بانک‌ها به منظور مقابله با فشارهای تورمی پس از پایان شوک اولیه.

مدیریت انرژی نیز به تثبیت نرخ ارز و جلوگیری از نوسانات شدید قیمتی می‌پردازد. با انبار ذخایر انرژی گافتی و کنترل سرمایه موقت، کشور می‌تواند در برابر افت ارزش پول ملی و افزایش ناگهانی هزینه واردات محافظت شود.

مقاومت صنعتی و زنجیره تأمین

اختلال در تأمین کالاهای اساسی زندگی و تولید صنعتی می‌تواند به بحران‌سی عمیق دامن بزند. برای پیشگیری، ظرفیت تولید داخلی در حوزه‌های استراتژیک (غذا، انرژی، دارو و تجهیزات دفاعی) باید با سرمایه‌گذاری

نکته بعدی سهم ناچیز از ظرفیت جهانی تولید برق هسته‌ای است. ایران با سهم تنها سدهم درصدی از کل تولید برق هسته‌ای جهان، تا دستیابی به ظرفیت‌های قابل ملاحظه و بهره‌برداری کامل از پتانسیل خود، فاصله زیادی دارد. اگر ایران به دنبال افزایش سهم خود در تولید برق پاک و کاهش وابستگی به سوخت‌های فسیلی است این سهم باید به طور قابل توجهی افزایش یابد. همچنین توسعه انرژی هسته‌ای، سبد انرژی کشور را متنوع ساخته و وابستگی به نفت و گاز را کاهش می‌دهد.

این امر به افزایش امنیت انرژی و کاهش آسیب‌پذیری در برابر نوسانات بازارهای جهانی کمک می‌کند.

تولید برق هسته‌ای، بدون انتشار گازهای گلخانه‌ای و آلاینده‌های هوا صورت می‌گیرد که برای کشوری مانند ایران با چالش‌های

زیست‌محیطی (مانند آلودگی هوا در شهرهای بزرگ) از اهمیت بالایی برخوردار است. این منبع تولید کرده که نسبت به سال قبل ۱۷ و شش‌دهم درصد رشد داشته است؛ رقمی که بیش از پنج برابر تولید ایران است. **ضرورت‌های گسترش انرژی هسته‌ای در ایران**
اعداد و ارقام به روشنی گواه این حقیقت هستند که ایران توانایی فنی و عملیاتی تولید برق هسته‌ای را به اثبات رسانده است. رشد ۱۰ درصدی تولید در سال ۲۰۲۴ نشان‌دهنده عملکرد موفقیت‌آمیز نیروگاه‌های موجود و امکان توسعه آتی است.

اقتصادی

حفظ کرد. همچنین توسعه انرژی هسته‌ای، جایگاه ایران را به عنوان یک قدرت منطقه‌ای و جهانی در حوزه فناوری‌های پیشرفته تقویت می‌کند.

با توجه به اینکه ایران در سال ۲۰۲۴ تنها هفت و سدهم تراوات ساعت برق هسته‌ای تولید کرده و سهمی سدهم درصدی از کل تولید جهانی داشته است می‌توان استدلال کرد که برای رسیدن به سطوح معنی‌دارتر (مثلاً یک درصد یا بیشتر از تولید جهانی یا دستیابی به سطح تولید کشورهایی نظیر امارات)، نیاز به افزایش چشمگیر ظرفیت تولید برق هسته‌ای وجود دارد؛ برای مثال، اگر ایران بخواهد سهم خود را به یک درصد از

موفقیت ایران در تولید برق هسته‌ای، زمانی برجسته‌تر می‌شود که بدانیم تنها ۳۱ کشور در جهان، از جمله ایران، در سال ۲۰۲۴ به این فناوری دسترسی داشته‌اند. این موضوع، جایگاه ایران را در میان معدود کشورهای دارای تکنولوژی پیشرفته هسته‌ای تثبیت می‌کند. در این سال، ایران در رتبه ۲۹ جهان از نظر میزان تولید برق هسته‌ای قرار گرفته و حتی توانسته است از کشورهایی نظیر هلند و اسلونی پیشی بگیرد.

از جمله زیرساخت‌های دیجیتال و شبکه‌های مالی، باید با پروتکل‌های پیشرفته رمزنگاری، پشتیبان‌گیری منظم و توسعه شبکه‌های پرداخت ملی مستقل از سامانه‌های بین‌المللی تحریمی تقویت شود.

پیوند ناگسستی مردم و اقتصاد

همبستگی اجتماعی پایه هر سیاستی است. دولت باید با گسترش بیمه بیکاری، افزایش پوشش معیشتی و

سیاست‌های ضروری برای اداره اقتصاد در شرایط جنگ

اجرای یارانه‌های هفدهم، از آسیب‌پذیرترین اقشار جامعه حمایت کند. این برنامه‌ها باید به گونه‌ای طراحی شوند که ضمن تأمین نیاز فوری، انگیزه شرکت در تولید داخلی و فعالیت اقتصادی را حفظ نمایند.

بازآموزی و انعطاف نیروی کار از طریق برنامه‌های آموزشی سریع و مهارتی، افراد را برای انتقال از بخش‌های کم‌ضرورت به صنایع حیاتی آماده می‌سازد. مشوق‌های مالیاتی رای بنگاه‌هایی که نیروی کار خود را حفظ یا جذب می‌کنند، علاوه بر کاهش بیکاری، به تقویت ظرفیت تولید کشور در شرایط جنگی کمک می‌کند.

تنوع‌بخشی اقتصادی به تقویت بخش خدمات و فناوری‌های نوین تمرکز دارد تا علاوه بر کاهش وابستگی

نگهداری ثبات مالی و پولی اولویت نخست است. دولت باید از زمان صلح ظرفیت بودجه اضطراری را تأمین کند تا در آغاز نبرد بی‌نیاز از تصمیمات شتاب‌زده باشد. در سیاست مالی منطقی، ایجاد صندوق ذخیره دولتی، تخصیص درصد ثابتی از تولید ناخالص داخلی به مخارج دفاعی و اجتماعی و انتشار اوراق قرضه جنگی به عنوان اهرم‌های اصلی تعریف می‌شوند.

به واردات، اق‌های جدید شغلی و درآمدی برای مردم ایجاد کند. توافقات منطقه‌ای برای ایجاد ذخایر مشترک و مسیرهای تجاری جایگزین، همبستگی فراملی را تقویت می‌کند و در مواقع بحران زنجیره‌های تجاری را حفظ می‌کند.

مراحل چهار گانه اجرای سیاست‌ها

آمادگی پیش از بحران (۲۴-۱۲ ماه قبل)؛ در این مرحله باید برنامه ملی «تجمیع ذخایر استراتژیک» از انرژی، غذا و دارو را آغاز کرد. سرمایه‌گذاری در

یکی از اهداف اصلی خصوصی‌سازی بانک‌ها در ایران، افزایش کارایی و بهره‌وری در شبکه بانکی بیان شده است. اما مرور تجربه بیش از دو دهه خصوصی‌سازی در ایران نشان می‌دهد این هدف در عمل محقق نشده است.

مطالبات غیر جاری ۲۰ درصد، بالاترین میزان ریسک اعتباری در میان بانک‌ها را به خود اختصاص داده‌اند؛ موضوعی که علاوه بر کاهش کیفیت دارایی‌ها، توان تسهیلات‌دهی این بانک‌ها را در آینده به‌شدت تهدید می‌کند.

این شاخص‌ها نشان می‌دهد که نه‌تنها وعده‌های ارتقای بهره‌وری از طریق خصوصی‌سازی نظام بانکی به سرانجام نرسیده، بلکه در بسیاری موارد، به تشدید ناترازی‌ها و افزایش ناکارآمدی همراه بوده است. ادامه این روند، در صورت عدم مداخله جدی نهادهای ناظر، تبعاتی گسترده برای ثبات نظام مالی و روند سرمایه‌گذاری مولد در اقتصاد کشور به‌همراه خواهد داشت.

خصوصی‌سازی بانک‌ها در ایران، بدون انجام اصلاحات نهادی و نظارتی، نه‌تنها به افزایش بهره‌وری منجر نشد بلکه بر مشکلات نظام بانکی افزود و اقتصاد را با ریسک‌های تازه‌ای روبه‌رو کرد. بازنگری جدی در حکمرانی نظام بانکی، ارتقاء شفافیت و تقویت ساختارهای نظارتی، پیش‌شرط اصلاح مسیر خصوصی‌سازی است تا بانک‌ها بتوانند به جایگاه واقعی خود در نظام تأمین مالی کشور بازگردند.

مسیر اقتصاد

صفحه ۸

سه‌شنبه ۳۱ تیر ۱۴۰۴

۲۶ محرم ۱۴۴۷ - شماره ۲۳۹۱۱

با توجه به رشد ۱۰ درصدی تولید برق هسته‌ای در ایران در سال ۲۰۲۴ و جایگاه کشور در میان معدود تولیدکنندگان این انرژی پاک در جهان، شکی نیست که ایران توانسته است با تولید اندک برق هسته‌ای، قدم‌های اولیه و مهمی را در این مسیر بردارد.

این موفقیت اولیه، خود اثباتی بر ضرورت و امکان‌پذیری توسعه هرچه بیشتر این صنعت است.

اگر ایران بخواهد سهم خود را به یک درصد از تولید برق هسته‌ای جهان (با فرض ثابت ماندن تولید جهانی ۲۸۱۷ تراوات ساعت) برساند به تولید حدود ۲۸ و ۱۷ صدم تراوات ساعت برق هسته‌ای نیاز دارد که تقریباً چهار برابر تولید فعلی است. همچنین، برای رسیدن به سطح تولید امارات (بیش از ۴۰ تراوات ساعت در سال ۲۰۲۴) ایران باید تولید برق هسته‌ای خود را بیش از ۵/۵ برابر افزایش دهد.

لذا با استناد به آمارهای ارائه شده و نیاز مبرم کشور به منابع انرژی پایدار، پاک و متنوع، اکیدا توصیه می‌شود که ایران برنامه‌ریزی جامع و سرمایه‌گذاری گسترده‌ای را برای افزایش قابل ملاحظه تولید انرژی هسته‌ای در دستور کار قرار دهد.

این افزایش ظرفیت نه‌تنها به تأمین امنیت انرژی کشور کمک می‌کند بلکه نقش مؤثری در کاهش آلودگی هوا، حفظ محیط‌زیست و تثبیت جایگاه ایران به عنوان یک بازیگر مهم در عرصه فناوری‌های پیشرفته جهانی خواهد داشت. دستیابی به سهم‌های بالاتر از تولید جهانی برق هسته‌ای، می‌تواند ایران را در مسیر توسعه پایدار انرژی قرار دهد.

خبرگزاری فارس

چالش مالیات‌ستانی در دوران رکود کسب و کارها

در شرایطی که رشد اقتصاد ایران چندان قابل‌توجه نیست، بخش درآمد مالیاتی دولت به شکلی معنادار قله‌های تازه‌ای را فتح کرده است. رشد اقتصادی کشور در دهه ۹۰ به طور میانگین نزدیک به صفر بود و در سال‌های اخیر اندکی بهبود یافت، به طوری‌که طبق آمارهای بانک مرکزی، رشد فصلی طی دو سال گذشته در بازه‌ای بین یک تا شش درصد نامی داشته است. گزارش مقامات بانک مرکزی درباره تحولات بخش واقعی اقتصاد ایران نیز نشان می‌دهد که رشد اقتصادی در سال ۱۴۰۳ (به قیمت‌های پایه) برابر با سه و یک دهم درصد بوده است که با توجه به وقوع جنگ و رکود کسب و کارها ممکن است بیش از این رقم کاهش یابد. از سوی دیگر، جدیدترین آمارهای سازمان امور مالیاتی حاکی از آن است که دولت در سال ۱۴۰۳ با بالغ بر ۱۲۲۹ هزار میلیارد تومان مالیات دریافت کرده که نسبت به سال قبل، ۵۱ درصد افزایش داشته است. این میزان افزایش در سال‌های گذشته نیز تکرار شده بود و برای سال جاری نیز افزایش ۵۳ درصدی منابع مالیاتی در بودجه پیش‌بینی شده است.

یکی از نسبتهای مهم برای بررسی روند توسعه مالی و اقتصادی کشورها، نسبت مالیات به تولید ناخالص داخلی (GDP) است؛ نشان می‌دهد اقتصاد یک کشور تا چه اندازه به درآمدهای پایدار و غیرتورمی متکی است. حداقل این نسبت برای حرکت در مسیر توسعه پایدار، ۱۵ درصد عنوان می‌شود، در حالی که این نرخ برای کشورهای توسعه‌یافته، بیش از ۴۰ درصد است.

این نسبت برای ایران در میانه دهه ۹۰ به حدود هشت درصد نیز رسید اما سپس کاهش یافت، تا آنکه در دولت سیزدهم با انجام اصلاحات مالیاتی، گسترش چتر مالیات و جلوگیری از فرار مالیاتی، دوباره روندی صعودی پیدا کرد؛ با این حال، هنوز به رکورد هشت و چهار دهم درصد نیز نرسیده است. با توجه به تولید ناخالص داخلی ۲۰۸۰۳ هزار میلیارد تومانی (براساس امار مقدماتی بانک مرکزی) در سال ۱۴۰۳، نسبت مالیات به تولید ناخالص داخلی از هفت و دو دهم درصد در سال ۱۴۰۲ به پنج و هشت دهم درصد در سال ۱۴۰۳ کاهش یافته است.

البته رئیس سازمان امور مالیاتی روایت دیگری ارائه می‌کند. محمدهادی سبحانیان اخیراً گفته است: «نسبت مالیات به تولید ناخالص داخلی کشور که یکی از مهم‌ترین شاخص‌های عملکرد نظام مالیاتی است، از پنج و هفت دهم درصد در سال ۱۴۰۰ به هشت و سه دهم درصد در سال گذشته افزایش یافته است. همچنین سهم مالیات در منابع عمومی بودجه که در سال ۱۴۰۰ زیر ۲۰ درصد بود، به حدود ۵۰ درصد در سال گذشته رسید. نسبت مالیات به هزینه‌های جاری دولت نیز از ۴۰ درصد در سال ۱۴۰۰ به نزدیک ۷۰ درصد افزایش یافته است. این نسبت در بسیاری از کشورهای پیشرفته نزدیک به ۱۰۰ درصد است.»

به هر حال، به نظر می‌رسد دولت موفق شده است ضمن رشد محدود یا متوقف اقتصادی، درآمد خود از محل مالیات را بیش از ۵۰ درصد افزایش دهد. بررسی لایحه بودجه ۱۴۰۴ و پیش‌بینی افزایش ۵۳ درصدی منابع مالیاتی نیز مؤید ادامه این روند است. اما آیا این فشار مالیاتی، در شرایطی که مشکلات دیگری مانند رکود تورمی و بحران انرژی صنایع بر اقتصاد سایه آفکنده‌اند، منطقی و پایدار است؟

بسیاری از تحلیلگران به این اقدام دولت به عنوان «راه‌حل فوری برای جبران کسری بودجه» نگاه می‌کنند، اما هشدار می‌دهند که این سیاست ممکن است نتیجه بر ریشه رشد اقتصادی و عدالت بزند. در مقابل، سازمان امور مالیاتی با استناد به آمارها تأکید می‌کند که افزایش درآمدهای مالیاتی از مسیر گسترش پایه مالیاتی، هوشمندسازی فرآیندها و کاهش معافیت‌ها حاصل شده است و قابل استمرار خواهد بود.

با این حال، به نظر می‌رسد درباره افزایش نسبت مالیات به تولید ناخالص داخلی باید اندکی تأمل کرد، چراکه اظهاراتی جدی در این زمینه وجود دارد:

نخست آنکه نرخ مالیات به GDP تنها زمانی معنا دارد که GDP واقعی در حال رشد باشد. اگر برای مثال، تولید ناخالص داخلی ثابت بماند ولی درآمد مالیاتی افزایش یابد، نسبت‌های درصدی بالا ذدمنتقی جلوه می‌کند؛ زیرا فشار واقعی بر بنگاه‌ها و خانوارها افزایش یافته است.

دوم آنکه وقتی دولت فشار مالیاتی را افزایش می‌دهد، در حالی که تفاوت معناداری در کیفیت خدمات عمومی، شفافیت هزینه‌کرد و عملکرد زیرساخت‌ها دیده نمی‌شود، مردم احساس نابرابری می‌کنند و اعتماد عمومی به سیاست‌گذاری اقتصادی کاهش می‌یابد. این موضوع به‌ویژه در صنوف خرد و مشاغل خانگی و آزاد نمود بیشتری دارد، زیرا سودآوری آنها در شرایط رکود بسیار محدود است.

سوم، پیامدهای مدیریتی؛ فشار مالیاتی شدید در شرایطی که تولید رشد نکرده، می‌تواند بنگاه‌ها را به سوی فرار مالیاتی سوق دهد، کسب‌وکارهای رسمی را تضعیف کرده و در بلندمدت منجر به کاهش درآمدهای مالیاتی شود.

چهارم، پیامدهای اجتماعی؛ افزایش مالیات در شرایطی که یارانه‌ها پیچیده‌تر یا کاهش یافته‌اند و تورم واقعی افزایش یافته است، به گسترش طبقات اجتماعی، افزایش فقر و تعمیق شکاف دولت و مردم می‌انجامد. به عنوان یک راهکار، می‌توان پیشنهاد کرد که اصلاحات واقعی در ساختار پایه مالیاتی با هدف افزایش سهم مالیات‌ها مستقیم و کاهش سهم مالیات‌های غیرمستقیم، شفافیت در هزینه‌کرد بودجه، حمایت ده‌فهمند از بنگاه‌های کوچک و متوسط، و تقویت عدالت مالیاتی از طریق معافیت‌های پلکانی و کاهش فشار بر خانوارهای کم‌درآمد در دستورکار قرار گیرد.

واقعیت آن است که افزایش درآمد مالیاتی بدون رشد واقعی اقتصادی، تنها یک مسکن مقطعی است که در صورت عدم انجام اصلاحات بنیادین در ساختار اقتصادی و مالی، به تضعیف عدالت اجتماعی، گسترش بی‌اعتمادی عمومی و کاهش سرمایه‌گذاری بلندمدت منجر خواهد شد. اگر این مسیر ادامه یابد، ممکن است به جای کمک به رشد، به مایعی جدی برای توسعه تبدیل شود.

محمودرضا امینی- پژوهشگر اقتصادی